

סדר הבדלה: יין, בשמים, נר, הבדלה וסימנך יבנ"ה

בכה"ח סק"ג בשם מט"י בשם הרשב"ץ נתן טעם לזה שחוש הטעם (הגפן) העב ביותר, כי אינו אלא בפגישה עם המוחש בפיו, ואח"כ חוש הריח (בשמים) כי מרחוק יריח, ואח"כ חוש הראות (נר) שרואה למרחק רב ועד לכוכבים, ואח"כ ההבדל והשכל (הבדלה) הוא הדק ביותר, ויכול האדם להשיג השגת המלאכים וכו', וכן מסודרים בגולגלתו חוש הטעם התחתון, למעלה מכך הריח, למעלה מכך העיניים, למעלה מכך המוח המשכיל. וע' ברבינו בחיי פ' ויקהל (ל"ה ב') ובסידור יעב"ץ עוד בזה. ואף על פי שתקנו בסדר יבנ"ה, אינו מעכב, ואפילו שינה הסדר יצא ידי חובתו.

הסדר לא מעכב

ואם שכח לברך על הבשמים או הנר או שלא היו בידו, ונזכר או באו אליו כשגמר ברכת הבדלה קודם השתיה, יברך עליהם אז, ואח"כ ישתה, כי לכתחילה יש לברכם על הכוס, והסדר אינו מעכב.

בירך לפני הבדלה על נר או בשמים

ולכן כמו"כ אף אם כבר בירך על הבשמים במוצאי שבת קודם שהבדיל, יחזור ויברך עליהם בעת ההבדלה על הכוס, אבל על הנר אם עבר או טעה ובירך קודם שהבדיל, לא יברך עליו שוב בעת ההבדלה, כי אין מברכין על הנר אלא פעם אחת במוצאי שבת. ולכתחילה יזהר גם בבשמים, שלא להריחם במוצאי שבת קודם הבדלה, כי יש כותבים לדון בזה, דכיון שכבר בירך על הבשמים במוצ"ש, אפילו לא כיון לשם מצוה יצא יד"ח, ושוב יהיה לו אסור להפסיק בברכתו לאחר ברכת הגפן, כך כתב בשש"כ פס"א הערה י"ז בשם הגרשז"א זצ"ל שמשתפק בזה, ומכריע לברך על הבשמים קודם ברכת הגפן או אחרי שתיית הכוס, וע"ע שו"ת חיי הלוי ח"א סי' מ"ג, וכל ברכות ההבדלה מצוה לסדרן על הכוס (וכבמשנ"ב סק"ל).

מה הנוסח בהבדלה שמעכב

בעל הבית שמוציא את בני ביתו בהבדלה, ולא שמעו את הפסוקים לפני ברכת בורא פרי הגפן, יצאו ידי חובה. ואפילו באו לאחר ברכת פרי הגפן ולאחר נר ובשמים, יוצאים ידי חובתם, ויעשו לאחר מכן נר ובשמים. אבל יש לברר, אם באו באמצע הברכה עצמה, האם יוצאים ידי חובתם. דהנה תקנו לומר בנוסח הברכה ארבע הבדלות, ויש להסתפק אם כולן לעכובא ומעיקר טופס הברכה הם.

דבס' מאור השבת ח"ד מכתבי הגר"י פ"א זצ"ל (י"ג) מכריע שהעיקר החתימה, ואפילו לא שמע עיקר הברכה יצא (ועי"ש בהערות שמתחבט בזה הרבה), ובשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שחייב לשמוע תחילת הברכה וההבדלה הראשונה והחתימה, ומעין חתימה סמוך לחתימה אינו מעכב כדאיתא במשנ"ב סי' ס"ו סקנ"ב. וכ"פ בשו"ת הר צבי ח"א סי' קס"ט דאע"פ שמהרי"ץ והרא"ש ושאר הראשונים בפסחים (ק"ג ב) וכן מלשון רש"י (שבת ק"ג ב) משמע שעל הכוס צריך ברכה גמורה, דהיינו כל ג' ההבדלות (וההבדלה 'בין יום השביעי' וכו') הוא מטעם מעין החתימה סמוך לחתימה, ואינו מעכב, וכאמור לעיל), ולא די בהמבדיל בין קודש לחול, מכל מקום כיון שהרמב"ם והטור ושו"ע ונו"כ לא הביאו דבריהם משמע שאינו לעכובא. ובשו"ת דברי מלכיאל ח"א סי' ד' מאריך בזה ומשמע שמצדד להכריע שכל ג' הבדלות לעכובא הם. לכן אם דילג מלומר או מלשמוע אחד מהן ראוי שישמע שוב הבדלה מאחד שלא הבדיל.

לא אמר אלוקינו

ובשו"ת להורות נתן ח"ג סי' י"א דן אם טעה והתחיל בא"י המבדיל וכו' ולא הזכיר אלוקינו מלך העולם, ומסיק להקל, כיון שאין זה ברכה על מצוה, אלא הברכה עצמה המצוה, והו"ל כברכת השבח שאין הזכרת מלכות מעכבת. אמנם בחוט שני פרק פ"ו סק"ג פשיט"ל שלא יצא ומברך שוב, והברכה שאמר בטעות אינו הפסק בין הגפן לשתיה, כיון דשם מקומה אלא שטעה בה.